

17. mai-feiring med assosiasjoner, Hvitsten, på 1950-tallet

Samtlige skolebarn i Hvitsten har tatt oppstilling på den lange, smale skolegårdsstripa mellom den staselige, mørkbrune skolebygningen vår og fjellskrånningen vis à vis. Med Nordlands-frøken Maja Bigseth i teten tar vi peiling på torget og deretter Rammeveien oppover, snubler og strever, med fare for at rakeriver og trillebårer skal komme rent i utakt og vi selv skjene på skrå mellom stabbesteinene på fjordsiden av veien. Det er 16. mai. Vi skal til Lisbeth-sletta med de høye furuene for å rake og gjøre det fint der til den store festdagen. – Etter mange timers jobb og finpussing betrakter vi sletta med falkeblikk. Foran oss ser vi en festsal med furukroner til tak og varmbrunt jordgulv, dekorert med de furunålene og konglene som ikke har latt seg fange av de ivrige rakerivene våre. Eget storslåtte verk. Men jammen blir en sliten av å holde på sånn! Innenfor svettevåte kjoleliv og smårutete gutteskjorter hamrer det i stolte hjerter, og forventningen til morgendagen er stigende. Da skal vi tilbake hit med leik og moro på selveste 17. mai – en dag som alltid opprant med eimen fra lyst bjerkeløv og nylig utsprungne hvitveis mellom trestammene.

Jeg kan absolutt ikke huske at det noen gang regnet på 17. mai, men det har det sikkert gjort. Trond Berthelsen kan heller ikke huske det; han er seks år yngre enn meg og var fanebærer noen år i slutten av barneskolen. Men det han husker i detalj er at vinden en 17. mai var så kraftig at han ble slengt inn i

'Hansehula' ... fjellskrenten ved muren nedenfor Hansens hus, litt høyere opp i Rammeveien enn bautaen av Fred Olsen. Jentene som holdt snorene gikk tull i tull; de var mer spinkle og hadde ikke mye å stille opp med i den kraftige blåsten. Trond selv var vant til å ha krefter og stødighet nok, men denne gangen gikk har over ende. De fikk omsider stablet seg på bena og kjempet seg videre oppover bakken. Full storm var det nok likevel ikke, selv om det i Hvitsten noen ganger i historien kan ha vært målt både dette og mer til.

17.mai-forberedelser i sene kveldstimer: På ettervinteren 1953 hadde foreldrene mine gått sammen om å lage en fantasidrakt til meg i anledning nasjonaldagen. Den var eplegrønn, med snøreliv, sydd om etter en kåpe mamma hadde hatt under krigen. Pappa hadde tegnet en vakker bord som snodde seg langs hele nederkanten på det korte, foldelagte skjørtet. Han og mamma hadde hjulpet hverandre med å overføre borden til stoffet og mamma broderte med stødig hånd. Slike ting hadde de lag med! Men de holdt det hemmelig for meg helt fram til den store dagen! Jeg hadde ikke forestilt meg at det gikk an å føle seg så fin som da jeg om morgenen sto ferdig til å springe hjemmefra ... over torget, oppover Strandveien og som en vind til venstre mot kapellet. Hadde det nå bare ikke vært for den store, kremhvite silkesløyfa som mamma insisterte på at jeg *måtte* ha i håret! Huff! Men det nyttet ikke å nekte; det var nå engang slik vi jentungene fikk håret ordnet på den tiden. Jeg valgte å glemme hele sløyfa, snurret i overstadig begeistring rundt med det flotte skjørtet mitt og innfant meg sammen med frøken og skolekamerater foran vårt mørkbrune,

stemningsfulle Hvitsten kapell. Den kunstneriske Vestby-originalen Harald Sundby (bror av storbonden og stortingsmannen Jon Sundby) hadde sannelig vært heldig med tegningen av dette bygget, og det enda han ikke var arkitekt engang!

Som i alle år tidligere starter 17.mai-høytiden med gudstjeneste i kapellet og deretter oppstilling på skolegården like nedenfor. En del foreldre og andre voksne fra Hvitsten har innfunnet seg for å få med seg festen fra ende til annen, se oss i all vår stas, danne baktroppen i toget. I glad flokk går vi ungene klassevis etter Hvitsten musikkorps de få meterne bort til Strandveien, svinger et lite stykke bakke opp til venstre og stanser ved Leif Aasens minneplate. Her – ved portrettet av Leif, boltet inn i fjellskrenten til høyre noen få meter etter krysset mellom Strandveien og Leif Aasens vei – blir det spilt en marsj og lagt ned blomster. Et minutts ærbødig stillhet er det minste vi skylder ham. Det er all grunn til å bøye hodene i ettertanke. Vi har hørt de voksne fortelle hva som var skjedd, og kjenner skyggene fra krigen dempe gleden mens vi fortsetter bortover denne smale veistumpen, som tidligere het Jensegata og til daglig går under navnet ”dogata”.

Til venstre, midtveis borti ’tranga’ ligger utedoene til husene tvers over veien, men vi lar oss ikke fortørne av lukten i dag. Vi har viktigere ting å oppta tankene med. ”Ja, vi elsker dette landet ...” Leif hadde elsket landet så høyt at han var villig til å ligge på skauen med illegalt arbeid, mye atskilt fra familie og kjæreste. Han var skipstelegrafist av profesjon og stasjonert med radiosender på

Stjerneåsen ved Emmerstadbukta. Herfra rapporterte han til England all tyskernes båttrafikk på fjorden. Tyskerne hadde fått peilet inn radiosenderen hans, og da de nå med sikkerhet visste at det fantes en sender i distriktet, trålet spesialstyrker hjemstedet vårt med jevne mellomrom. Farlig for Leif å vise seg i Hvitsten. Men savnet av de kjære var stort. Han hadde utstyrt seg med parykk og løsbart og våget seg iblant ned i bebyggelsen. Et halvt års tid før frigjøringen var han på besøk hos sin mor sammen med kjæresten. Da han kom ut igjen derfra var han med ett omringet av tyske soldater. Hadde noen tystet? Det får vi aldri vite. Leif prøvde å skyte seg ut og drepte en tysker, men øyeblikket etter lå han selv død ved fjellskrenten rett nedenfor barndomshjemmet sitt. Akkurat der hvor minneplaten er plassert. De dro Leif inn i hagen til fru Helmersen tvers over veien for å få ham unna, en venninne av mamma hadde sett ham ligge der. Noe senere lempet de ham opp på et lasteplan og la en presenning over. Dagen etter ble moren hans beordret opp på samme lasteplan og kjørt av gårde til forhør i Oslo. Fælt! ”Fagert er landet du oss gav ...” Det måtte for all del være fagert i dag! Bare fagert!

Ved enden av Leif Aasens vei går vi ikke rett framover i forlengelsen av denne ... der skulle vi nok om noen få uker springe på nakne sommerføtter over stein og kronglesti til Katten, for å få en avveksling i badesteder fra dem vi mange ganger daglig benyttet nede i selve Hvitsten. Nei, vi svinger den bratte Flodbakken ned til høyre og ser vår elskede Oslofjord glitre imot oss rett der nedenfor. Fryden vender tilbake. Idet vi passerer Flodgården, snur vi oss og

vinker lystig til fru Tygesson. Hun orket aldri være med i barnetoget, men hilser oss med flagget fra balkongen sin. Farfar Lauritz – blikkenslager, smed og rimsmed – hadde forresten i en av de årlige Hvitsten-revyene fra før i tiden funnet ord 'litt på kanten', som rimer på navnet hennes. Det hadde en gang begynt å brenne i dette huset hvor hun leier i annen etasje, og omtrent hele Hvitsten var på beina med brannslanger og vannbøtter for å slokke. Et par linjer fra revydiktet om denne hendelsen lyder omtrent som følger: "Det ble brann i huset til fru Tygesson, og aldri har vi sett folk flyge sånn".

Nederst i Flodbakken jubler vi krapt mot høyre bortover Fjordveien: "Gud signe vårt dyre fedreland", så herlig det er med hornmusikken og bølgeskvulpet! Begeistring over øyeblikket og det som fortsatt skal skje utover dagen stråler om kapp med sola. Vi synger oss forbi huset til ingeniør Scheel, etterkrigstidens direktør for Stabil Malingsfabrikk, og det pussige "Snilehuset" høyt opp for veien – sommerhuset til overlege Petersen i Bergen – hvor det visstnok var bakeri i riktig gamle dager. Vi passerer mellom hansabrygga med okermalte bygninger og kjøpmann Hansens hvite hus med meieriet like bakenfor – her har familien min og jeg bodd siden 1951 – og nå ser vi Sekkebekk-huset på høyre hånd. Hipp, hipp, hipp hurra! Der kommer også landhandelen ved torget til syne. Vi krysser torget diagonalt. Ivar og Marta Fagerli står på den store takterrassen sin, og vi jubler opp til dem. Martas far fra Andøya overtok butikken her etter kjøpmann Skjævesland i 1949, men han reiste nordover igjen og overlot handelen til datter og svigersønn. Butikken er

da jammen god å ha, selv om folk til stadighet må klage på at vareutvalget er for dårlig. Men driv forretning på et lite sted den som vil, når omsetningen om sommeren kunne gå strykende, mens den i vinterhalvåret står nesten stille i perioder. ”Ha det, butikken! Stikker innom når hverdagen kommer! Håper dere får inn lange lakrisreimer snart!”

Oppover Vestbyveien bærer det videre, mens bekken parallelt med oss skvulper og fossen bruser sitt ytterste for å holde stemningen på topp. Nå ser vi skolen og kapellet til høyre. Noen få meter til, og vi svinger i så krapp vinkel mot venstre at marsjtakten kommer i ugreie. Det er i denne svingen jeg år etter år opplever et av dagens høydepunkter: Å få se min pappa Kjell – ikke bare glimtvis, men i hel figur – forrest i hornmusikken med B-kornetten sin, i lys grå dress og med blåsvart, storkrøllet hår. Og ved siden av ham min fire år yngre bror Arnkjell, kry for å gå i teten med korpset. Stemmen får et streif av lykke idet vi stemmer i med ”No livnar det i lundar”, og så snegler vi nesten parallelt med Vestbyveien, forbi skipsrederens gartnerbolig, retning fjorden og Hvitsten sentrum igjen. Noen meter fra veien, med steinmur og ’rosa rugosa’-hekk i forkant, ser jeg opp på det hvite, toetasjes huset hvor oldefar Lauritz og oldemor Lava hadde bodd siden 12. august 1900. Ti barn fikk de til sammen; farfar Lauritz Oskar, den syvende i rekka, er det første av barna som ble født her på ”Fjell”; han kom tilverden 14. juni i 1901. Etter at far i huset – Gamle-Lauritz, som noen kalte ham – døde 5. mars i 1936, fortsetter Lava å bo her sammen med datteren Solveig og hennes familie. Som alltid 17. mai sitter hun på sin faste

plass ved åpent kjøkkenvindu og fryder seg ved synet av barnetoget. Året etter, i 1954, var det siste gang jeg fikk vinke til henne med flagget på 17. mai.

Pappas kusine, Lavas datterdatter Liv, har senere fortalt meg at hun den sommeren skulle dra på fire ukers sommerferie til Vesterålen. Lava hadde kommet til henne med en hundrelapp, grått litt og sagt at det kanskje var siste gang de så hverandre. Liv syntes ikke mormoren virket stort annerledes enn i forgående år og måtte nesten dra på smilen. – Jo, de fikk se hverandre igjen, men dette ble Lavas siste sommer.

Oldefar Lauritz var i de fleste av sine yrkesaktive år Store-Freds uunnværlige altnuligmann. Han var spesielt god til å smi, noe som var nyttig til mangt vedlikehold, ikke minst i en tid med mye hestetransport. Som en av tre pålitelige arbeidere i skipsrederens brød fikk han i de harde 'tredveåra' en pengegave på kroner ti tusen. Det var mye penger den gangen! – Det mest praktiske for både reder og altnuligmann var at de bodde så nær hverandre som mulig, og det er da også bare en tre, fire steinkast mellom huset til Gamle-Lauritz og Store-Freds praktbolig Vestre Lysedahl. I mange år bodde Store-Fred i Hvitsten sommer som vinter, men for sønnen Thomas forstår vi det slik at Lysedahl først og fremst er sommerresidens. Han og familien kan vel også være der enkelte helger og til noen høytider i løpet av året. Det er bare å se etter vimpelen. Er de på plass i dag, tro?

Jo, der står de i portalen inn til den velstelte eiendommen – skipsreder Thomas Olsen med hustruen Henriette Mustad; sin sedvane tro bærer hun

breddremmet hatt for å skåne det røde håret mot solstrålene. Og der står 'unge' Fred med sin fru Kristin. Han er en høy, slank mann på 24 år nå, bortimot tjue år eldre enn lillebroren Petter. En gylden chow-chow, familiens yndling på 'fire', tar en del av minstemanns oppmerksomhet, men barnetoget er også morsomt. Så sant de kunne få det til var de i Hvitsten på 17. mai for å hilse barnetoget med flaggene sine. Det er stas med rederfamilien, for vi vet at de gjennom årene hadde gjort mye for Hvitstens befolkning. Den spesielle gavmildheten hadde startet med Store-Freds foreldre Petter og Bolette Marie Olsen, som i all sin tid var Hvitstens velgjørere.

Hurraropene fortsetter nedover bakken, fram til støtten av Store-Fred. Her blir det tale og kranspåleggelse. Hornmusikken tar oppstilling med sine blankpussede messinginstrumenter og spiller nasjonalsangen ... fin høytidsstradisjon her ved vannkanten! Patriotismen brenner i brystet, og dessuten vet vi med sikkerhet hva som venter oss om ikke lenge: Den innholdsrike godteposen som rederhuset gjennom alle år har spandert på samtlige barn i 17.mai-toget i Hvitsten. Vi hadde ikke noe imot å juble!

Etter dette er det å ta fatt på Rammeveien til høyre. Oppover bakken med stabbesteinene går det i noe saktere tempo. Au, de nye skoene begynner å klemme på tærne! Men det er bare å holde ut. Der forsvinner Stabil under skråningen til venstre. Videre oppover peser vi, kommer på høyde med Fjellstua, som i sin tid ble oppført av byggmester Kristoffer Andersson fra Båhuslen. Her i dette hvite huset, med panoramautsikt over fjorden, er det

Kristoffers sønnesønn byggmester Leif Andersen som bor nå, sammen med kona Wally og barna Kåre, Laila og Åse. Kåre går like foran meg i 17.mai-toget, Laila og Åse sikkert et stykke bakenfor sammen med foreldrene; de er begge i førskolealder. Leifs onkel, farbror Anders, disponerer et par rom i annen etasje av hovedhuset om vinteren. Om sommeren liker han å bo i uthuset, hvor han kan snekre og kose seg med å lage forskjellige leikegjenstander, barnemøbler, artige bikkjer på meier som småbarn kan gyngje på. Riktig netthendt er han, helsvenske Anders, og lager også små dampmaskiner i egnet materiale. Flere guttunger i Hvitsten har slike. Kåre har selvsagt fått en av grandonkelen sin, og det gjorde også min yngste bror Knut noen år senere. – Men i dag, på Norges nasjonaldag, hviler verktøyet; Anders følger med på barnetoget, naturligvis.

Utsikt over fjorden har de, disse hvite husene oppetter skråningen, også de kloss i veien ... Solheim, ofte kalt Solstua, hvor Astrid og Reidar Hansen bor med guttene Bjørn og Per, nok ikke så mye som Fjellstua nedenfor. Men fra Bråtahøgda på toppen kan de følge med på det meste! Sammen med foreldrene Signe Røed Nilsen og William Nilsen bodde Åge i dette huset i bortimot ti år fram mot 1949. Samme år flyttet Randi og Harald Lesteberg inn her og har overtatt utsikten sammen med sønnene Thor, Håkon og Leif. Fra huset og tomta kan de sørover se helt til Horten og Jeløy, nordover like til Oslo ... i klarvær ser de til og med Holmenkollen. – Vi behøver ikke vinke til dem, de går i toget;

Thor og Håkon et stykke foran meg, Leif som sjuåring denne våren lenger bak sammen med mor og far.

Veien flater ut og vi skimter den gulmalte sommerboligen til Anders Børresen, som er fetter av Fred Olsen. Han og hans frue Kirsten står der smilende i porten og vaier til oss med flaggene sine. – Som rederfamilien var de svært opptatt av slektens og Hvitstens historie, og holdt seg vel informert om hva som skjedde i Hvitsten og omegn forteller Frøydis Johnsrud, Vestby, som fra 1960 var fru Børresens faste frisør når hun oppholdt seg i Hvitsten. De var her så å si hver eneste 17. mai, sier hun.

Rett overfor Børresens hus ligger Nordheim, det huset som Melin – Leif Andersens far – bygget til seg og kona Katrine kort tid etter at de giftet seg i 1911. Ingen kan betenke ham i å være stolt over at det var hans far, den usedvanlig dyktige Kristoffer Andersson, som fikk i oppdrag av Bolette Olsen å oppføre Hvitsten kapell – denne åpenbaringen av et gudshus som hun i 1903 ga Hvitsten i foræring. Og rundt 1914 engasjerte Store-Fred ham til å restaurere hovedbygningen på Vestre Lysedahl ... Melin er arvelig velsignet med godt håndlag og er selv en flink byggmester.

Der, da! Til venstre like borti svingen skimter vi stikkveien ned mot Lisbeth-sletta! Den ligger der like velraket og innbydende som dagen i forveien – en hundre meter i forkant av et hvitmalt hus som vi skimter mellom bar og løvverk. Like nedenfor ligger det berømmelige ”Gråbeinskjæret”, vet vi. Når ulvene i sprengkalde vintre krysser fjorden på solid is fra bredd til bredd i gamle

dager, var det visst her de pleide å gå i land. Ingen ulver i dag, takk! Uaktuelt, forresten; det har ikke vært observert ulv i Hvitsten siden slutten av 1800-tallet. Hilma, en fem år eldre søster av farfar Lauritz, hadde sammen med sin vestlandsgemal Samson leid dette huset av Tippmann Hansen i noen år. Eldste barnet Annie var i fireårsalderen og lillebror Ole nyfødt da de flyttet derfra i 1924. De behøvde ikke frykte ulven, de heller, der de måtte rusle over Lisbeth-sletta for å komme seg på veien ned til Hvitsten. Da Fred og Kristin Olsen som nygifte i 1952 kjøpte denne eiendommen Bjerkeli av Gunda, Tippmanns husholderske, ga de huset navnet ”Hit ut”.

Jeg hadde nesten sagt: Hit ut og ikke lenger! Etter at ulven forsvant var det noen andre som overtok Gråbeinskjær, og det fikk nå tilnavnet Kikkerskjæret. Det streifer deg kanskje hvorfor? Jo da, noen kikket, og det på noen fortryllende badenymfer borte på Rammebråten. Disse ungjentene var ikke hvem som helst, forresten: Det var Bokken Lasson (f. 1871 i Christiania) – senere konsertsanger og kabaretartist, grunnleggeren av Chat Noir – og flere søstre av henne, blant annet Oda, som ble gift med kunstmaleren Kristian Krogh. ’Nysgjerrigperene’ på Kikkerskjær var veldig heldige; søstrene badet nemlig nakne, og det i en tid da badedraktene nådde fra halsgropa til nedenfor knærne! Sannelig har det vært tilgang på underholdning naturelle i sommerparadiset Hvitsten!

Endelig helt framme! Barnetoget løser seg opp på vår etterlengtede 17.mai-slette, og glemt er de ømme føttene. – Hvis du kommer hit anno 2012 vil

du nok lure på hvor den store, fantastiske sletta vår er; det gror godt i naturen når den får være urørt av menneskehånd. Men i årevis tidligere – i 1953, samt mange år framover – hadde vi festslette så det forslo. Apropos ulver, så er de kommet tilbake med årene. Er du riktig heldig – eller skal vi si uheldig – kunne du kanskje støte på en; helt nylig ble en GPS-merket streifer registrert i Pepperstad-skogen mellom Vestby og Hvitsten, forteller Arnkjell Johansen, eldste broren min, den 15. mai 2012. Den kommer østfra, fra svensk territorium, hvor den har forlatt flokken. Sikkert på leting etter make. Og den er ikke fastende; på Solberg gård, som grenser til gårdene Ørebekk, Pyth og Ramme, er det observert at den har tatt hare og rådyr. Siste frigitte melding fra Arnkjell, 16. mai: Den samme ulven, kalt Rotna-valpen, er nå en kilometer fra Oslofjorden i nærheten av Hvitsten. Den har vært i området i flere dager, ser ut til å nøle med å legge på svøm, lengter nok etter å komme seg videre. For den finner seg neppe jente her! – Men det er i 2012 det, og ikke da!

For *da* – denne ulvefrie 17. mai 1953, våren da jeg skimtet avslutningen på mitt tredje skoleår – myldrer vi rundt på Lisbeth-sletta, tripper etter å få kastet oss inn i tevingene. Hengiven patriotisme må vike plassen for selvhverdende konkurranseånd under 17.mai-leikene. Nå går det slag i slag med sekkeløp, potetløp og steineggløp – barn og voksne i munter forvikling. Noen mener at det tidligere hadde vært benyttet hønseegg – men de fant vel fort ut at *det* ble for galt! De større barna får være med på halmsekkamp, sittende på en tømmerstokk som er lagt over bukker. To og to inntar vi stokken og denger løs

på hverandre til den ene mister balansen og detter i bakken ... Kan ikke huske det, men det var vel lagt en matte under der?! Så kommer turen til klatrestanga. Den er satt opp på sletta i anledning 17. mai og blir tatt ned igjen etter leikene. På toppen av stanga er det festet gevinster som det er om å gjøre å få tak i for dem som prøver å slite seg til topps. De færreste klarer det.

Skulle vi bli stående å vente lenger enn vi liker i en eller annen kø, er det ikke verre enn at vi fletter inn litt 'gjemsel' og 'sisten' for å holde oss i gang ... Vi venter forresten at foreldrene våre skal bemerke hvor strøkent vi har gjort det på Lisbeth-sletta til den store dagen. De får se å skynde seg med rosen før noen er tankeløse nok til å slenge papir utover! Noe søppel blir det alltid på 17. mai, men svært lite sammenlignet med det som kan ligge og flyte nær sagt *hvor* som helst og *når* som helst i skrivende stund. Vi vet fra års erfaring at den 18. mai skal vi tilbake hit og rydde opp etter festrusen. Men på 17. mai er *en* ting i fokus: Å ha det så gøy som overhodet mulig til langt ut i ettermiddagstimene.

Hele godteposen – med småsjokolader, karameller, lakris og annet rart – settes som regel til livs i travelheten mellom konkurransleikene. Og gjerne wienerpølser i lompe også, hvis foreldrene våre er greie og spanderer. Trenger vi en litt lengre pause i ståheien, unner vi oss en rask tur opp på åsryggen like ved sletta; koselig å sitte litt der med utsikt over Oslofjorden. I år som tidligere får vi i tillegg til godteposen en flaske brus forærendes. Når brusen er drukket og vi leverer inn tomflaska, er belønningen en gratis is for panten, avkjølende og

deilig fra Mimmis isbokser, som er kjørt inn til sletta på lastebil om morgenen.

Smart fremgangsmåte for å unngå slengte flasker og glasskår!

Under krigen fikk ungene godteposer som inneholdt forskjellige småkaker, og da de etter frigjøringen i 1945 attpå til fikk en appelsin i posen, var det storveies. Erna Wahlberg (f. Andresen, 1931) forteller at i hennes skoletid var det Anna Helmersen som solgte hjemmelaget is fra kiosk på torget. Og det var hun som hadde i oppgave å trille 17.mai-isen med håndkjerre inn til Lisbeth-sletta. Godt beskyttet av isbiter fra skipsrederens gård Knalstad kunne isen hennes, laget av fløte og bær, holde seg i noen timer. Mer vanskelig for både henne og Hvitsten meieri ville det vært å holde melkeprodukter kalde uten denne ferskvannsisen, som i strenge vintre ble skåret på dammer og tjern, og som ble oppbevart i sagflis helt til sommersesongen. Når Erna og søsknene hennes gikk tur med faren sin om sommeren, hendte det at de fikk fru Helmersens is i kremmerhus. Det var ti øre for liten og tjuefem øre for stor iskule. Som regel var det jordbæris laget i en 'ismaskin'; denne hadde sveiv fra den ytre beholderen av tre til en indre beholder av stål. I tomrommet mellom beholderne var det plassert små isbiter blandet med grovsalt, som avkjølte fløten og bærene til den deiligste is når det var sveivet tilstrekkelig.

Smaken av banan fikk vi iblant med oss på nasjonaldagen utover på 1950-tallet. Men 17. mai 1946 var spesiell, har jeg latt meg fortelle. Rederfamilien eier en bananplantasje på Gomera, Grand Canaria, og to store bananklaser – slik de henger på palmen – hadde Fred fått med seg bort til Lisbeth-sletta denne

første nasjonaldagen han feiret i Norge, etter å ha oppholdt seg i utlandet under krigen. Folk hadde ikke sett en banan siden 1939 og var helt på styr. Alle skulle få; Fred stilte seg opp og kastet *en* banan til hver især av festdeltagerne. Det var energisk fekting og tilløp til sprintrekorder i folkestimmelen. Da alle hadde fått bananen sin, bestemte Fred seg for å kaste ut resten av bananene, en etter en. Det var da det tok fullstendig av, og Fred sier at han ble flau da han så hva han hadde stelt i stand. Det trenger han ikke være; alt var gjort for å sette en ekstra spiss på festligheten. Og det går vel også an å forstå Hvitsten-folket: Klart de hadde lyst på noe ekstra sjeldent og godt etter de karrige krigsårene! Disse bananene fra Kanariøyene er for øvrig spesielt velsmakende.

17.mai-stemningen stilner dette forgylte Herrens år 1953. Opprømte, slitne, mette på godteri rusler vi flokkevis Rammeveien ned mot Hvitsten – hjemover, hver til vårt. Noen av foreldrene har begitt seg i forveien for å stå klar med middagen når ungene kommer. Min mamma Edith har innvilget seg ekstra god tid på hjemveien i år. Hun er seks måneder på vei og synes det er rimelig å kunne ta hensyn til den lille hun bærer under hjertet. Jeg har hørt noe om spisse og runde mager for å skjønne om det blir gutt eller jente, men tenker ikke så mye over det. Det vil vise seg når tiden er der. Men egentlig ønsker jeg meg en bror til; jeg har komplekser og tenker at hvis det blir jente, kommer hun til å bli mye søtere enn meg! – Litt sen middag blir det selvsagt i dag. Skjønt, når mamma først kommer i sving på kjøkkenet får hun nok tingene unna,

kjenner jeg henne rett. Og nå skal det sannelig smake med et skikkelig måltid mat etter all søtspisingen!

Spennende å se hvem mamma og pappa tar med seg hjem som middagsgjester i dag; de sambygdingene de tilfeldigvis kom til å være mest sammen med i toget og under feiringen på Lisbeth-sletta, ber de med seg hjem til middag. Sånn er det hver 17. mai. Ertesuppekjelen, som i vår familie er tradisjon nettopp denne dagen, holder til mange.

Det er forresten lovet oss film i skolens gymsal også, hvor vi som vanlig kommer til å sitte og vagle på lange trebenker mens vi følger intenst med på svart-hvitt bildene som flimrer over lerretet. Tramping og hoiing hører med når det skjer noe i filmscenene som pisker nervene. Det gjør godt; vi trenger et avløp for spenningen etter alle inntrykkene i løpet av dagen. Og *for* en dag vi har hatt! Været, begeistringen, samhold trass i knubbingen for å være best under leikene – alt har klaffet. Og nå håper vi at filmen i kveld blir like spennende som den vi fikk se i fjor. Selv om vi ikke er stornøye når det gjelder film, må vel de som ordner med kinoen skjønne at de ikke kan komme med hva som helst!

Bearbeidet manus fra 2007,
har stadig konferert med Hvitsten-folk,
spesielt Trond Reidar Frey Berthelsen

Sonja Pran – f. Johansen 1943

Jeløy, 17. mai 2012